

✓ در عبارات دیشب خواب پدر بزرگم را دیدم، دیشب ساعت 11 خوابیدم، مراد از لفظ خواب

چیست؟

- (1) ذهنی - زبانی
- (2) زبانی - خارجی
- (3) ذهنی - خارجی
- (4) زبانی - ذهنی

□ * پاسخ: گزینه 3

✗ توضیح: در جمله ی اول، خواب دیدن یک فرایند ذهنی است. در جمله ی دوم خوابیدن، امر واقعی و خارج از ذهن است.

اشتراک لفظ:

◆ به موارد زیر توجه کنید:

☞ فردی دو ساعته، پیاده از تهران به مشهد رفت! مسافرت وی سه هفته طول کشید، ولی همواره دو عدد ساعت به دست خود بسته بود!

☞ روزی راننده ای به پیچی رسید؛ خم شد و آن را برداشت!

☞ او سیر است. سیر بد بو است؛ پس او بد بو است!

خطاهایی که جملات فوق پدید می آورند، ناشی از چه مطلبی در مبحث الفاظ اند؟

در مثال اول، ساعت در دو معنی به کار رفته:

ساعت به معنای ← □ زمان

ساعت به معنای ← □ ابزار و وسیله ی نشان دادن زمان

در مثال دوم پیچ به دو معنی به کار رفته:

پیچ به معنای ← □ پیچ جاده

پیچ به معنای ← □ پیچ ابزار

در مثال سوم سیر به دو معنی به کار رفته:

سیر به معنای ← □ سیر بودن در برابر گرسنه بودن

سیر به معنای ← □ سیر بوته و گیاه

در هر زبانی، گاه چند معنای متعدد به کمک یک لفظ واحد بیان می شوند. مانند لفظ شیر که دارای سه معنا در زبان فارسی است. به این کلمات (مشترک لفظی) می گویند.

◇ بسیاری از لطیفه ها نیز براساس اشتراک لفظ پدید آمده اند، به مثال زیر توجه کنید:

«فردی چند بلوک سیمانی را روی دوشش گذاشته بود و می برد. یکی به او گفت: چرا اینها را با فرغون نمیبری؟»

گفت: دفعه قبل با فرغون بردم، چرخش پشتم را اذیت کرد! 😊

✓ در اینجا با دارای دو معنای مختلف است؛ به وسیله ی ، به همراه

اشتراک لفظ:

□ *اشتباه گرفتن کلماتی که ظاهری مشترک دارند، باعث بروز مغالطه اشتراک لفظ می شود. این مغالطه یکی از شایعترین انواع خطاهای ذهنی است و به تعبیر مولوی:

☞ اشتراک لفظ دائم رهن است

□ *زیر الفاظ مشترک خط بکشید و معانی مختلف آنها را بیان کنید:

□ *امشب صدای تیشه از بیستون نیامد شاید به خواب شیرین فرهاد رفته باشد

□ ◀ پاسخ:

خواب شیرین: خواب خوش - خوابی که شیرین خانم می بیند

□ *علی کاری است. کاری غذا را خوشمزه می کند؛ پس علی غذا را خوشمزه می کند.

□ ◀ پاسخ:

کاری: فعال و کوشا - نوعی ادویه

◊ معنای واژه های زیر را مشخص کنید:

شما نمی توانید وارد بخش مراقبت های ویژه بشوید. نمی توانی.... :

چون رانندگی بلد نیستی، نمی توانی ماشین را داخل پارکینگ بیاوری. نمی توانی.... :

پیر شده ای و دیگر نمی توانی این سنگ را بلند کنی. نمی توانی.... :

□ * پاسخ:

نمی توانید: اجازه ندارید، ما جلوی شما را می گیریم

نمی توانی: بلد نیستی، قادر به انجام صحیح این کار نیستید.

نمی توانی: نیروی لازم را نداری.

❖ نکته: اشتراک لفظ می تواند در اسم، فعل و حرف باشد.

بار ارزشی کلمات در جملات:

□ کلمات و الفاظی که در زندگی به کار می‌بریم، دارای بارهای ارزشی متفاوتی هستند. به الفاظ زیر توجه کنید:

✓ مردن، فوت شدن،	✓ در قیدحیات نبودن،	✓ به ملکوت اعلی
✓ سر به نیست شدن،	✓ تیرباران شدن، به درک	✓ پیوستن، سر خود را
✓ مرحوم شدن،	✓ واصل شدن، رخت از	✓ برباد دادن، شهید
✓ به آن دنیا رفتن، به	✓ ین سرای بر بستن، به	✓ شدن، به پایان عمر
✓ رحمت خدا رفتن،	✓ لقاء الله واصل شدن، به	✓ خود رسیدن، دار فانی
✓ کشته شدن، اعدام	✓ قتل رسیدن، سَقَط	✓ را وداع کردن، به
✓ شدن، رحلت کردن،	✓ شدن، پیش خدارفتن،	✓ سرای باقی شتافتن،
✓ بالای دار رفتن، به	✓ عمرش را به شما دادن،	✓ غرق شدن.
✓ هلاکت رسیدن،	✓ خفه شدن، ترور شدن،	

؟ آیا این کلمات پیام واحدی را منتقل می‌کنند؟

✓ خیر

□ * **مراد از بار ارزشی مثبت:** مودبانه بودن و یا پیامی مثبت به همراه داشتن است. مانند: فوت شدن که مودبانه است و یا شهید شدن که نشان می‌دهد فرد در راه خداوند کشته شده است و فردی بهشتی است.

□ * **مراد از بار ارزشی منفی:** بی ادبانه بودن و یا پیامی منفی به همراه داشتن است. مانند: سقط شدن که بکار بردن آن در مورد انسان بی ادبی است و یا به درک واصل شدن که بجز بی ادبانه بودن، نشان از جهنمی بودن فرد (دَرک یکی از طبقات جهنم است) دارد.

□ * **مراد از خنثی بودن نداشتن بار مثبت یا منفی است.** مانند مردن

مغالطه ی بار ارزشی کلمات:

به کاربردن اشتباهی یا عمدی کلماتی که دارای بار ارزشی متفاوتی هستند، می تواند منشأ خطای اندیشه باشد که آن را مغالطه «بار ارزشی کلمات» می نامند.

بدین جهت باید متوجه بار ارزشی کلماتی که می شنویم، باشیم و سعی کنیم تا پیام اصلی متن را ارزیابی کنیم. به عنوان مثال سه عبارت زیر تنها یک پیام را منتقل می کنند؛ اما در آنها از کلماتی با بار ارزشی متفاوت استفاده شده است:

▲ من در اعتقادات خود ثابت قدم و استوار هستم.

□ = ثابت قدم و استوار □ ← بار ارزشی مثبت

▲ شما نسبت به پیش فرض های خود لجابت و تعصب می ورزید.

□ = لجابت و تعصب □ ← بار ارزشی منفی

▲ او در موضع گیری های خود یک دنده و کله شق است.

□ = یک دنده و کله شق □ ← بار ارزشی منفی

□ ♦ توضیح: اعتقادات، پیش فرض ها، موضع گیری ها تقریباً هم معنا هستند و در این جملات خیلی تفاوت ارزشی متفاوت ندارند. اما ثابت قدم و استوار بار مثبت دارند و لجابت و تعصب، یک دنده و کله شق، بار منفی دارند.

دلالت: یعنی این که چیزی ذهن ما را به چیز دیگر رهنمون شود یا از علم به یک چیز، علم به چیز دیگر حاصل آید .

☞ مانند اینکه دود دلالت بر آتش دارد، دود دال دلالت کننده و آتش مدلول آنچه به سبب دود یعنی دلالت کننده بدان پی می بریم.